

Bonifikaty przysługujące odbiorcom za niedotrzymanie przez przedsiębiorstwo energetyczne standardów jakościowych obsługi odbiorców energii oraz parametrów jakościowych energii elektrycznej.

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Pracy,
Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
z dnia 18 września 2014 roku, III SZP 1/14

Teza

Przewidziane w art. 45a ust. 3 ustawy – Prawo energetyczne bonifikaty za niedotrzymanie przez przedsiębiorstwo energetyczne standardów jakościowych obsługi odbiorców energii oraz parametrów jakościowych energii elektrycznej przysługują odbiorcom energii, bez względu na przyczyny nienależytego wykonania zobowiązania umownego przez przedsiębiorstwo energetyczne.

Glosa

Glosowane orzeczenie Sądu Najwyższego zostało wydane wskutek pytania prawnego skierowanego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, który, rozpatrując apelację przedsiębiorstwa energetycznego od wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, powziął poważne wątpliwości związane z oceną charakteru prawnego przewidzianych w przepisach ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku – Prawo energetyczne¹ świadczeń, które ustawodawca określił mianem *bonifikat*, udzielanych przez przedsiębiorstwa energetyczne swoim odbiorcom. Pytanie prawne zadane Sądowi Najwyższemu brzmiało następująco:

Czy przewidziane w art. 45a ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne bonifikaty za niedotrzymanie przez przedsiębiorstwo energetyczne standardów jakościowych obsługi odbiorców energii oraz parametrów jakościowych energii elektrycznej (art. 46 ust. 4 pkt 8 Pr. Energ.) stanowią instytucję zbliżoną do kary ustawowej (art. 485 k.c.), czy też są to świadczenia pieniężne o charakterze gwarancyjnym, przysługujące odbiorcom energii, bez względu na przyczyny nienależytego wykonania zobowiązania umownego przez przedsiębiorstwo energetyczne?

Sąd Najwyższy w podjętej uchwale stwierdził, iż bonifikaty za niedotrzymanie przez przedsiębiorstwo energetyczne standardów jakościowych obsługi odbiorców energii oraz parametrów jakościowych energii elektrycznej przysługują odbiorcom energii, bez względu na przyczyny nienależytego wykonania zobowiązania umownego przez przedsiębiorstwo energetyczne. Sąd Najwyższy wyjaśnił zarazem, iż dążąc do udzielenia sądowi pytającemu użytecznej odpowiedzi uznał, że na wieloznaczne pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w kwestii podobieństwa omawianej bonifikaty do kary ustawowej lub świadczenia gwarancyjnego nie należy udzielać doktrynalnej odpowiedzi, gdyż dla rozstrzygnięcia istoty sprawy decydujące znaczenie ma kwestia, czy ta bonifikata przy-

¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 1059 ze zm.

sługuje odbiorcom energii, bez względu na przyczyny nienależytego wykonania zobowiązania. Zdaniem Sądu Najwyższego na takie pytanie należało udzielić odpowiedzi twierdzącej.

Zajęcie stanowiska i ewentualna aprobatą poglądu prawnego zaprezentowanego w omawianej uchwale Sądu Najwyższego jest jednak – jak się wydaje – uzależniona od wcześniejszego rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd pytający.

Omawiane zagadnienie prawne zrodziło się w następującym stanie faktycznym. Wskutek anomalii pogodowych, w styczniu 2010 r. na niektórych obszarach Polski występowały przez okres kilku tygodni trudne warunki atmosferyczne o charakterze wyjątkowym, takie jak intensywne opady marznącego śniegu z deszczem oraz mokrego śniegu w połączeniu z porywistym wiatrem powodującym zwieje i zamiecie, a nadto zjawisko szadzi o niespotykanym w okresie zimowym rozmiarze i intensywności, które spowodowały szkody w infrastrukturze energetycznej i telekomunikacyjnej oraz w drzewostanie. Owe zjawiska atmosferyczne o charakterze klęski żywiołowej stały się przyczyną utrzymujących się wielodniowych rozległych zniszczeń w infrastrukturze energetycznej, a w ich następstwie przerw w dostawie energii elektrycznej do odbiorców, trwających w niektórych rejonach nawet do trzech tygodni.

Zgodnie z art. 45 a) ust. 1 prawa energetycznego (dalej: PE) przedsiębiorstwo energetyczne na podstawie cen i stawek opłat zawartych w taryfie lub cen i stawek opłat ustalanych na rynku konkurencyjnym, o którym mowa w art. 49 ust. 1 PE, wylicza opłaty za dostarczane dla odbiorcy paliwa gazowe, energię elektryczną lub ciepło, przy czym udziela ono upustów lub bonifikat za niedotrzymanie standardów jakościowych obsługi odbiorców, w wysokości określonej w taryfie lub umowie.

Na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w przepisie art. 46 ust. 3 PE minister właściwy do spraw gospodarki został upoważniony do określenia, po zasięgnięciu opinii prezesa URE, w drodze rozporządzenia, szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf dla energii elektrycznej oraz szczegółowych zasad rozliczeń w obrocie energią elektryczną, biorąc pod uwagę politykę energetyczną państwa, zapewnienie pokrycia uzasadnionych kosztów przedsiębiorstw energetycznych, w tym kosztów ich rozwoju, ochronę interesów odbiorców przed nieuzasadnionym poziomem cen i opłat, poprawę efektywności dostarczania i wykorzystywania energii elektrycznej, równoprawne traktowanie odbiorców, eliminowanie subsydiowania skośnego oraz przejrzystość cen i stawek opłat. Rozporządzenie to, zgodnie z przepisem art. 46 ust. 4 pkt 1) i 8) PE, w szczególności winno zawierać podział podmiotów przyłączanych na grupy przyłączeniowe oraz sposób ustalania bonifikat za niedotrzymanie parametrów jakościowych energii elektrycznej i standardów jakościowych obsługi odbiorców. W wykonaniu powyższej delegacji ustawowej Minister Gospodarki wydał dwa rozporządzenia – tzw. rozporządzenie systemowe² oraz tzw. rozporządzenie taryfowe³. Zgodnie z przepisem art. 37 a) rozporządzenia taryfowego za każdą niedostarczoną jednostkę energii elektrycznej odbiorcy końcowemu przysługuje bonifikata w wysokości pięciokrotności ceny energii elektrycznej, o której mowa w art. 23 ust. 2 pkt 18 lit. b) PE za okres, w którym wystąpiła przerwa w dostarczaniu tej energii; ilość niedostarczonej energii elektrycznej w dniu, w której miała miejsce przerwa w jej dostarczaniu ustala się na podstawie poboru tej energii,

² Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 4 maja 2007 roku w sprawie szczegółowych warunków funkcjonowania systemu elektroenergetycznego (Dz. U. z 2007 r. Nr 93, poz. 623 ze zm.).

³ Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 2 lipca 2007 roku w sprawie szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf oraz rozliczeń w obrocie energią elektryczną (Dz. U. z 2007 r. Nr 128, poz. 895 ze zm.).

w odpowiednim dniu poprzedniego tygodnia, z uwzględnieniem czasu dopuszczalnych przerw określonych w umowie lub w odrębnych przepisach. Owymi odrębnymi przepisami są przepisy § 40 rozporządzenia systemowego, zgodnie z którymi ustalono dwa rodzaje przerw, a mianowicie – planowane i nieplanowane. Te pierwsze, to przerwy wynikające z programu prac eksploatacyjnych sieci elektroenergetycznej, te drugie zaś – to przerwy spowodowane wystąpieniem awarii w sieci elektroenergetycznej. Obydwa typy przerw dzieli się, w zależności od czasu ich trwania, na przerwy przemijające, krótkie, długie, bardzo długie i katastrofalne. Przerwami katastrofalnymi są wszystkie przerwy trwające dłużej niż 24 godziny. Normodawca określił również dopuszczalny czas trwania przerw dla odbiorców energii elektrycznej, przy czym dla podmiotów zaliczanych do IV i V⁴ grupy przyłączeniowej dopuszczalny czas trwania jednorazowej nieplanowanej przerwy w dostarczaniu energii elektrycznej, nie może być dłuższy niż 24 godziny. Tym samym oczywistym było, że utrzymująca się przez kilka dni, a w niektórych wypadkach nawet przez kilka tygodni przerwa w dostarczaniu energii elektrycznej potencjalnie mogła zrodzić obowiązek przedsiębiorstwa energetycznego do udzielenia bonifikaty, o której mowa w § 37 a) rozporządzenia taryfowego.

Przedsiębiorstwo energetyczne podnosiło, iż w żaden sposób nie ponosi winy za długotrwałe niedostarczanie energii elektrycznej odbiorcom, skoro przyczyną tych przerw były zjawiska atmosferyczne o charakterze klęski żywiołowej, a tym samym powoływało się na siłę wyższą jako przesłankę ekskulpacyjną. Gdyby uznać, iż świadczenia przedsiębiorstwa energetycznego (bonifikaty) stanowią odszkodowanie lub jego substytut (karę umowną lub ustawową) to zarazem zauważyć należy za J.M. Kondkiem, iż reżim odpowiedzialności (kontraktowa czy deliktowa) jest de facto obojętny ze względu na jego wpływ na konstrukcję tej odpowiedzialności, która jest taka sama w każdym z reżimów. Najistotniejszy bowiem jest fakt wyrządzenia szkody, natomiast pojęcie „szkoda kompensowana” ma w zasadzie identyczne znaczenie na gruncie odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej.⁵ Równie neutralne dla oceny prawnej omawianego przypadku jest uznanie, że przedsiębiorstwo energetyczne odpowiada za wyrządzone szkody nie na zasadzie winy, a na zasadzie ryzyka⁶ (art. 435 k.c.), albowiem również w tym reżimie okolicznościami egzoneracyjnymi są wyłączna wina poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą dłużnik nie ponosi odpowiedzialności oraz siła wyższa. W literaturze wskazuje się, iż takich zjawisk atmosferycznych jak opady deszczu, śniegu czy oblodzenie nie można co do zasady uważać za siłę wyższą, chyba że ich skalę i stopień natężenia niekorzystnych skutków można ocenić jako nieprzewidywalne i przemożne⁷. Taki też charakter niewątpliwie miały zjawiska atmosferyczne, które w pierwszych tygodniach zimy 2010 r. wystąpiły w niektórych regionach Polski południowej.

Skoro Sąd Najwyższy uznał, iż przyczyny, dla których przedsiębiorstwo energetyczne nie wykonało ciążącego na nim obowiązku dostarczenia energii elektrycznej w sposób ciągły i niezawodny są obojętne dla przyznania odbiorcom bonifikaty, o której mowa w § 37 a) rozporządzenia

⁴ Do IV grupy przyłączeniowej zaliczane są podmioty, których urządzenia, instalacje i sieci są przyłączane bezpośrednio do sieci o napięciu znamionowym, nie wyższym niż 1 kV oraz mocy przyłączeniowej większej niż 40 kW lub prądzie znamionowym zabezpieczenia przedlicznikowego w torze prądowym, większym niż 63 A. Natomiast do grupy V podmioty, których urządzenia, instalacje i sieci są przyłączane bezpośrednio do sieci o napięciu znamionowym, nie wyższym niż 1 kV oraz mocy przyłączeniowej większej niż 40 kW lub prądzie znamionowym zabezpieczenia przedlicznikowego nie większym niż 63 A.

⁵ J.M. Kondek, *Jedność czy wielość reżimów odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie polskim – przyczynek do dyskusji de lege ferenda*, Studia Iuridica 2007, XLVII, s. 163.

⁶ Sąd Najwyższy w wyr. z dnia 5.01.2001 r., V CKN 190/00 (niepublikowany) stwierdził, iż wyrządzenie szkody przez „ruch przedsiębiorstwa lub zakładu” ma miejsce zarówno wtedy, gdy szkoda jest bezpośrednim skutkiem użycia sił przyrody i pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z niebezpieczeństwem wynikającym z zastosowania tych sił, jak i wtedy, gdy pozostaje w związku z samym tylko ruchem przedsiębiorstwa lub zakładu jako całości.

⁷ W. Dubis [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks Cywilny, Komentarz*. Wydawnictwo CH Beck, Warszawa 2013, s. 807.

taryfowego, to powyższe oznacza, iż odpowiedzialność określona przepisami rozporządzenia taryfowego nie ma charakteru odpowiedzialności odszkodowawczej, a świadczenie nazwane bonifikatą nie ma charakteru odszkodowania. Tę tezę dodatkowo wzmacnia, zawarte w uzasadnieniu głosowanej uchwały stwierdzenie, iż przepis § 37 a) rozporządzenia taryfowego nie pozbawiał odbiorcy energii elektrycznej możliwości wystąpienia z osobnym roszczeniem o naprawienie szkody.

Jak się wydaje nie mogły również odnieść zamierzonego skutku zarzuty przedsiębiorstwa energetycznego, które powoływało się na zbieżność regulacji § 37 a) rozporządzenia taryfowego z podobnymi przepisami prawa pocztowego⁸, telekomunikacyjnego⁹ czy przewozowego¹⁰. I tak art. 105 prawa telekomunikacyjnego stanowi, że za każdy dzień przerwy w świadczeniu usługi powszechnej lub usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu świadczonej jednostkom uprawnionym, płatnej okresowo, abonentowi przysługuje odszkodowanie w wysokości 1/15 średniej opłaty miesięcznej liczonej według rachunków z ostatnich trzech okresów rozliczeniowych. Zgodnie z przepisem ust. 2 art. 105 prawa telekomunikacyjnego odszkodowanie nie przysługuje, jeżeli w okresie rozliczeniowym łączny czas przerw był krótszy od 36 godzin. Podobnie przepisy art. 80 i następnych prawa przewozowego regulujące odszkodowania za utratę, uszkodzenie lub ubytek przesyłki przewidują wypłatę odszkodowań, które limitowane są wartością przesyłki bądź wysokością przewoźnego, np. w wypadku zwłoki w przewozie i wystąpienia szkody innej niż w przesyłce przewoźnik zobligowany jest do zapłacenia odszkodowania w wysokości podwójnej kwoty przewoźnego i jedynie w przypadku, gdy szkoda wynikła z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa przewoźnika, nie mają zastosowania ograniczenia wysokości odszkodowania przewidziane przepisami rozdziału dziesiątego prawa przewozowego. Również odszkodowania należne z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania powszechnej usługi pocztowej są limitowane przepisami art. 58 i następnymi prawa pocztowego. I tak za utratę przesyłki poleconej maksymalna wysokość odszkodowania wynosi pięćdziesięciokrotność opłaty pobranej przez operatora publicznego za traktowanie przesyłki jako poleconej, natomiast w przypadku niezrealizowania przekazu pocztowego odszkodowanie w wysokości pięciokrotnej opłaty pobranej za jego nadanie. Tak więc we wszystkich wyżej wskazanych przypadkach ustawodawca wyraźnie stwierdził, iż świadczenia, do których zobligowane są podmioty świadczące usługi telekomunikacyjne, pocztowe czy przewozowe mają charakter odszkodowawczy, a ich wysokość jest limitowana. Niewątpliwie w każdym więc z tych przypadków podmioty te mogą dowodzić braku swej winy, a w szczególności przysługuje im prawo do powołania się na przypadek siły wyższej, jako przesłanki uwalniającej od odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czy to niewykonaniem, czy to nienależytym wykonaniem zobowiązania niepieniężnego. W każdym jednak z wyżej wskazanych przypadków ustawodawca jednoznacznie określił świadczenie należne kontrahentom właściwego przedsiębiorcy (telekomunikacyjnego, przewozowego, pocztowego) odszkodowaniem, świadczenie zaś należne kontrahentom przedsiębiorcy energetycznego¹¹ „bonifikatą”.

W tym stanie rzeczy brak rozważenia przez Sąd Najwyższy czy „bonifikata”, o której mowa art. 45a ust. 3 PE oraz w § 37 a) rozporządzenia taryfowego nie ma charakteru odszkodowawczego

⁸ Ustawa z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe (tj. Dz. U. z 2008 r. Nr. 189, poz. 1159 ze zm.).

⁹ Ustawa z 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 243 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (tj. Dz. U. z 2012 r., poz. 1173).

¹¹ Ustawa posługuje się wadliwie terminem „przedsiębiorstwo energetyczne”, na co w literaturze zwracali już trafnie uwagę M. Czarnecka, T. Oglódek, [w:] *Prawo energetyczne. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012.

wydaje się budzić poczucie niedosytu w wyniku lektury uzasadnienia uchwały. Nie sposób bowiem uznać, iż o charakterze owego świadczenia niepieniężnego, do którego uiszczenia zobowiązane jest przedsiębiorstwo energetyczne, może świadczyć wyłącznie wykładnia językowa dokonana za pomocą słownika PWN. Jak bowiem trafnie zauważył Sąd Najwyższy prawo energetyczne nie wyjaśnia desygnatu „bonifikata”, a kluczową kwestią dotyczącą wykładni art. 45a ust. 3 PE jest zdefiniowanie zawartego w owym przepisie pojęcia „bonifikaty”.

Zgodnie ze słownikiem języka polskiego PWN bonifikata to zmniejszenie ustalonej ceny towaru lub usługi. Trafnie też wskazuje Sąd Najwyższy, że w zwyczaju handlowym identyfikuje się bonifikatę z rabatem lub upustem, a więc zniżką ceny dóbr lub usług przyznawanej przez sprzedającego bądź wykonawcę usługi. Instrument ten może pełnić funkcję zarówno kompensacyjną (obniżenie ceny spowodowane gorszą jakością, wadą niepozabawiającą towaru walorów użytkowych), funkcję jak i marketingową, której celem jest zwiększenie obrotów, wyprzedaż towarów po zakończeniu sezonu bądź premiowanie stałych klientów. Obniżka ceny, w powszechnym odczuciu językowym, oznacza, że cena zostanie obniżona częściowo, choćby znacznie, a więc, że jakaś część ceny zapłacona jednak zostanie. Przyjęcie konstrukcji, w której bonifikata stanowi 500% ceny wydaje się pozbawiać owego świadczenia charakteru bonifikaty rozumianej jako zmniejszenie ustalonej ceny towaru lub usługi, a zbliża to świadczenie do opłaty o charakterze sankcyjnym, a więc bądź to kary ustawowej, do której zgodnie z art. 485 k.c. należy zastosować przepisy o karze umownej, bądź to do analizowanego przez Sąd Apelacyjny we wniosku o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego świadczenia gwarancyjnego nienormowanego przepisami kodeksu cywilnego. W przypadku uznania, że bonifikata, o której mowa w § 37 a) rozporządzenia taryfowego jest jednak rodzajem kary ustawowej zaktualizowałby się problem szkody uprawnionego z kary ustawowej jako przesłanki do domagania się tej kary. W przypadku zaś uznania, iż owa bonifikata jest de facto świadczeniem gwarancyjnym wydaje się, iż stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w głosowanej uchwale winno zostać w całej rozciągłości zaaprobowane. Wydaje się, iż pomimo braku wyraźnego stwierdzenia i opowiedzenia się za którąś z tych koncepcji ku tej koncepcji skłaniał się skład orzekający w powyższej sprawie, podkreślając, iż przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się dystrybucją energii jest obowiązane utrzymywać zdolność urządzeń, instalacji i sieci do realizacji zaopatrzenia w energię w sposób ciągły i niezawodny, przy zachowaniu obowiązujących wymagań jakościowych. A skoro tak, to świadczenie określone przepisami art. 45 a ust. 3 prawa energetycznego oraz § 37 a rozporządzenia taryfowego ma charakter świadczenia zastrzeżonego na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania również wskutek okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności. W takim też wypadku na przedsiębiorstwie energetycznym ciążyłby bezwzględny obowiązek spełnienia świadczenia pieniężnego na rzecz odbiorców bez możliwości ekskulpacji tegoż przedsiębiorstwa.

Joanna Krukowska-Korombel

Doktorantka w Katedrze Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego

Wydział Prawa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Radca prawny.

Dyrektor Departamentu Prawnego Tauron;

e-mail: Joanna.Krukowska-Korombel@tauron.pl.